

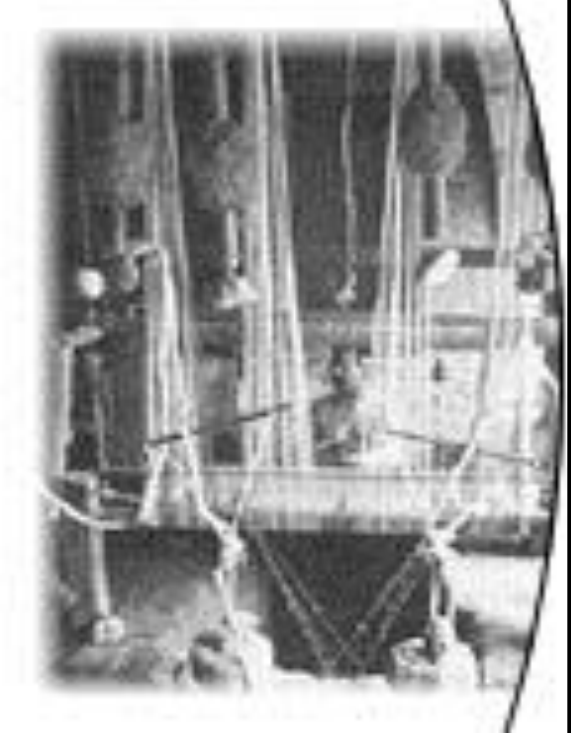

CULHACILIK

Şanlıurfalı culha ustalarımızdan **Mehmet KARATAŞ**'a göre culhacılık;

Pamuk ipliği ve floş iplikten yapılır. Bunlar bobin haline gelir. Bu bobinler çile haline getirilir, boyalanır ve daha sonrada bu çileler makaralara sarılır. Sarılan makaralar çözgü dolabında çözülür. Bu aşamadan sonra taraktan geçirilir ve tezgaha aktarılır. Yapılan işlemlerden sonra tezgahta çalışmaya başlanır. Tezgahtan çıkan ürünlere (**hışvalı, şakkalı, direkli, puşu vb.**) püskül ve nakış yapılarak hazır hale gelir. Bu sanata Urfa da "culhacılık" denir.

CULHACILIĞIN URFADA Kİ TARİHİ

30-40 yıl öncesine kadar Kamberiye Mahallesi'nde 100'e yakın kamçılı tezgâhta icra edilen Yamşah ve Neçek dokumacılığı (Cülhacılık) son zamanlarda önemini yitirmiş, tezgâh sayısı 5-6'ya düşmüştür. Hekim Dede Mahallesinde "Kumaşhane" denilen evdeki 10'a yakın tezgâhta 100 yıldan beri cülhacılık yapılmaktaydı. Ancak son yıllarda bu sanata olan ilginin azalması neticesinde bu tarihi imalathanedeki tezgâhlar 1991 yılında dağıtılmış, imalathane konuta dönüştürülmüştür.

1650 yıllarında Urfa'yı ziyaret eden Evliya Çelebi, Urfa'da pamuk ipliğinden kapı gibi sağlam bez dokunduğunu, bunun Musul bezinden daha güzel ve temiz olduğunu söylemektedir. Evliya Çelebi'nin sözünü ettiği bu bez, Urfalıların "Kâhke Bezi" dedikleri bez olmalıdır.

1883 tarihli Halep Vilâyet Salnamesi'nde Urfa'da 221 adet kumaş tezgâhının varlığından söz edilmiş olması dokumacılığın bu ilde çok önemli bir sektör olduğunu vurgulamaktadır.

DİREKLİ

şAKKALI

HIşVALI

Hışvalı: Ortası nakışlı, şevresi karelidir. 125x135 cm. ölçüsünde olur. Küçük Hışvalı ve Büyük Hışvalı olmak üzere iki ayrı şeşidi vardır.

şakkalı: Kareli anlamına gelen “Çekçegili” de denir. Yamşağın yüzeyi karelerle donatılmıştır.

Direkli: Küçük karelidir.

Culha ustamız Mehmet
KARATAŞ ve
öğrencilerinin yapmış
olduğu çalışmalar

2. Çözgünün Tezgâha Gerilip Bağlanması Safhası:

Çözgü, dokunacak bezde kullanılan pamuklu ve floş ipliklerdir. Tezgâha bağlanmış bir çözgüde 1400 tel beyaz pamuklu iplik, 400 tel parlak sarı floş iplik olmak üzere 1800 tel ip vardır. Dokunacak kumaşın türüne göre çözgü sadece floş veya sadece pamuk ipliğinden de olabilir. Çözgü iplerinin tezgâha bağlanması, uzun yaz günlerinde 1 hafta zaman almaktadır. Tezgâha bağlanan çözgü ile 200 m. kumaş dokunabilmektedir. Daha sonra tezgâha yeniden çözgü bağlanması gerekmektedir.

Yamşah Dokumanın Safhaları

1. Pamuklu Çözü İpini ve Floşun Boyanma Safhası:

Pamuklu beyaz iplik piyasadan alınır. Bir kazanda su kaynatıldıktan sonra, içerisine kumaş boyası karıştırılır. Boyanın sabit olması ve solmaması için yakıcı özelliği olan “Pul Kostik” ve “Hidrosofil” kaynama safhasında suya katılır. İplik bu karışıma batırılıp 15 dakika içinde ipliğin kazandan çıkartılıp soğuk suda hemen banyo edilmesi gerekmektedir. Gecikildiği takdirde, yakıcı özelliği olan bu kimyasal madde ipliği yakar. Yıkanan iplikler güneşte kurutulur. Daha sonra el dolabında sökölüp açılarak uzatılır. Sonra “kavuk” (topak-yumak) edilir. En sonunda Kücü’ye çekilerek dokumaya hazır hale getirilir. Floş ipliğin boyanması da aynı şekildedir. Yamşah dokumacılığı, yurdumuzda Denizli ilinde de yapılmaktadır. Ancak Urfalı ustalar, ipliği kaynatarak boyayı güneşte kurutma usullerinden dolayı, kendi yamşahlarının daha kaliteli olduğunu, renklerinin solmadığını iddia etmektedirler.

2. Çözgünün Tezgâha Gerilip Bağlanması Safhası:

Çözgü, dokunacak bezde kullanılan pamuklu ve floş ipliklerdir. Tezgâha bağlanmış bir çözgüde 1400 tel beyaz pamuklu iplik, 400 tel parlak sarı floş iplik olmak üzere 1800 tel ip vardır. Dokunacak kumaşın türüne göre çözgü sadece floş veya sadece pamuk ipliğinden de olabilir. Çözgü iplerinin tezgâha bağlanması, uzun yaz günlerinde 1 hafta zaman almaktadır. Tezgâha bağlanan çözgü ile 200 m. kumaş dokunabilmektedir. Daha sonra tezgâha yeniden çözgü bağlanması gerekmektedir.

3. Dokuma Safhası:

Cülha tezgâhı, 4 kazık ve iki uzatma üzerine yer seviyesinde kurulmuştur. Ayakçalık kısmı, göğüs derinliğinde bir çukur içerisindedir. Cülhacı göğüs hizasına kadar çukur içerisine iner. Tezgâh ayak ve ellerin ritmik hareketleriyle çalışır. Önce ayakçalığa basılır. Sağ el “defe”yi çekerken, sol el de “elcek”i aşağıya doğru belli bir uyumla çeker. Bu sırada tezgâhın çıkarmış olduğu çıkırık sesine mekiğin hareketi uyum sağlar. “Defe”deki tarağın sıkılaştırılması ve tekrar “elcek”in çekilmesi birbirini izler. Dokunan kısım “semil” denilen ağaca sarılır.

Dokuma sırasında kopan çözümler, bükülmek suretiyle birbirine tutturulur. Buna “Bedris” denilir.

Yapılmış olan hışvalı ve şakkalı örnekleri

